

A B. H. ötven éve

írta:
Csajthay Ferenc

A Budapesti Hirlap keletkezése idejében már számbavehető napisajtó volt. Ebből az időből összeszámláltuk a következő napilapokat: Hon, Ellenőr, Egyetértés, Pesti Napló, Pesti Hirlap, Pester Lloyd, N. P. Journal, P. Volksblatt, N. P. Volksblatt, Függetlenség, Budapest, Fővárosi lapok, A Föld. Csaknem valamennyi politikai napilap. Az uralkodó elem benne a publicisztika, a zsurnalisztika még kezdetleges benne. A riportázs ritkaság, a közgazdaság maga a kijelentett unalom. A budapesti sajtó főforrása a bécsi sajtó volt. Egy esomó félhivatalos, könyvatos is rendelkezésünkre állott, de az eredeti, sokszor igen becses politikai cikkeken kívül az olvasnivalót, a táviratokat, a világ eseményeit a bécsi lapokból fordítottuk le. De így nem maradhatott sokáig. A veszedelmesen elterjedt bécsi sajtót csak a magyar sajtó zsurnalisztikai modernizálásával lehetett annyira-mennyire kiszorítani az országból. Ez csak úgy történhetett meg, hogy a hatvanas, hetvenes évek elsőrendű írói és publicistái mellett a vérbeli zsurnaliszták is szóhoz jutottak.

Ez a fordulat irányította a figyelmet arra a kis zsurnaliszta gárdára, mely a Budapesti Hirlapot megindította. A Budapesti Hirlap első számának első cikke *Előfizetési felhívás* volt, amely előbb elmondta az új lap születésének történetét, majd többek között így folytatta:

A szerkesztőség marad egészen a régi. Csukási József felelős szerkesztő vezetése mellett, a lap belmunkatársai lesznek: Kaas Ivor báró mint főmunkatárs, Balogh Pál, Berényi László, Kacsány Géza, Kürthy Emil, Rákosi Viktor, Szokolay Kornél és dr. Wolf Vilmos urak.

A külmunkatársaink közül ide jegyezzük: Degré Alajos, Frankenburg Adolf, Teleki Sándor gróf, Tolnay Lajos és Törs Kálmán neveit, mint akiknek szíves igéretét bírjuk, hogy czentül a Budapesti Hirlapot fogják szerkesztetni munkáikkal.

A legnevezetesebb és irodalmi vállalatunknak a sikert biztosító eredményt értük el azzal, hogy, mint a t. olvasóközönségnek jelenthetjük, Rákosi Jenő, mint kiadó-tulajdonos-társ résztvesz a Budapesti Hirlap megalkotásában, s októbertől kezdve, midőn a népszínházi igazgatástól visszalép, irodalmi munkásságát, mint a szerkesztőség tagja, e lapnak szenteli. Számos barátai és tisztelői e hírt örömmel fogják hallani.

Tökéletes bizalommal fordulunk tehát tisztelt közönségünkhöz a kéréssel, hogy a méltatlan bánásmódért nekünk elégtételt szolgáltatva, hozzánk csatlakozzanak. Kormánypartiak nem leszünk, az ellenzékiekkel tartunk, de párthoz nem szegődünk, hanem maradunk függetlennek, élünk lévén a közönséget szolgálva. Vezetésménk a magyarság terjesztése és fejlesztése, nemzeti érdekeink védelme és előmozdítása minden irányban. Érdekes olvasmányt, friss híreket, gyors tudósításokat, irodalmi és művészeti értesítéseket, a belföldről és a külföldről bőven szolgáltatunk. Igyekezni fogunk egy jó magyar lapot csinálni t. előfizetőink és olvasóink meglegedésére.

Az alapítók

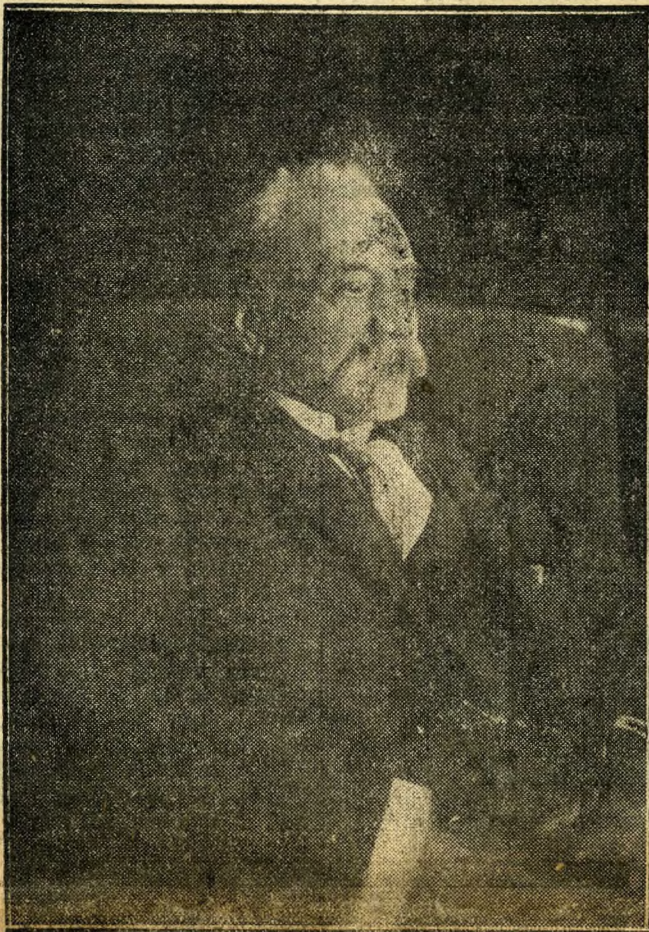
Az Előfizetési felhívásban a rövid programon kívül bennefoglaltattott egy nagy ígéret: Rákosi Jenő csatlakozása. Ezt méltán jelentik be „sikert biztosító eredménynek”. Rákosi Jenő írói és publicisztikai nimbusza a hatévi Népszínházi igazgatás alatt sem homályosodott el, vállalkozása mint társtulajdonosnak és munkatársnak: tekintélyt és vezérszellemet jelentett.

Csukási Józsefnek és Zilahi Simonnak a kiadóhivatal vezetőjének volt köszönhető Rákosi Jenő megnyerése. Rákosi Jenő viszont bennük látta a siker zálogát.

Csukási és Zilahi Simon nevével meg kell állanunk. Csukási tíz évig volt a Budapesti Hirlap felelősszerkesztője. Legfőbb érdeme a szervezés munkája. Nagyszerűen értett ahhoz, hogy lélekben, gondolkodásban egyöntetű csapatot válogasson össze. Gyengéd, tapintatos vezetése úgy összeforrasztotta a lelkeket, olyan rajongást tudott ébreszteni a vállalat

íránt, hogy a Budapesti Hirlap szerkesztőségének szolidaritása, családias összetartása irigység és bámulat tárgya volt a magyar zsurnalisztikában. A lapalapítás gondolata, ügylátszik, Csukási József volt, akiben szerenésen párosult a zsurnaliszta érzék az üzleti szellemmel. Bizo-

kiadást jövedelmezővé tette. Így lehetett elérni, hogy a Budapesti Hirlap tisztességesen fizethette a munkatársait. Nagy része volt benne, hogy az ujságrás életpálya lett és létrehozta az első magyar ujságházat, a Budapesti Hirlap ujságházát. Mindez érthetővé tette Zilahi nagy

Rákosi Jenő

nyos különben, hogy Rákosi Jenő nélkül hozzá sem fogott volna gondolatának megvalósításához.

A kiadóhivatal élén Zilahi Simon állott. Eleinte csaknem egymaga vállalta minden terhet. Ő végezte a földmunkát, az alapozást, ő építette a várat, melynek falai között nőtt nagyra a Budapesti

tekintélyt, a lapkiadó és a kiadóhivatali tisztviselők körében. Mindannyian mesztérüket látták benne.

Rákosi Jenő az Előfizetési felhívás ígéretének megfelelően 1881 október havában lépett be a vállalatba, mint társtulajdonos és munkatárs. Nem jött üres kézzel. A *Legnagyobb Bolond* című regé-

Csukási József

Hirlap. Üzleti politikájában csak a nagy-közönség támogatására számított, egyébként féltékenyen őrizte a vállalat anyagi függetlenségét. Meglátta az összefüggést a sajtó és a közgazdasági élet közt, de nem egymás rovására, hanem egymás javára kereste a kölcsönhatást. A lap-

nyét hozta magával, az egyetlen nagyobb regényt, melyet írt. Aztán átvette az irodalmi és színházi kritikát, valamint a lap politikai irányítását. Naponként az ő szobájában gyülekeztek a politikai cikkírók, hogy megállapítsák a vezérelők témáját. Ezek a viták néha igen hevesek

voltak, az őszinteség, a meggyőződés heve csak úgy szikrázott bennük. A végén dőlt el, hogy ki írja a napi cikket. A nyolcvanas évek elején többnyire Kaas Ivorra hármlott ez a feladat. Kaas Ivor nevét csak mély tisztelettel és megilletődéssel lehet leírni. Bámulatos volt mint ember és bámulatos mint publicista. Tisztább jellemet, önzetlenebb kollégialitást, törhetlenebb kötelességérzetet alig ismerünk. Szívesen érintkezett a fiatal ujságrókkal, személyi adataikat jegyzőkönyvecskéjébe írta be és bármikor fordultak hozzá, mindig rendelkezésükre állott jó tanáccsal és anyagi segítséggel. De annál kérlelhetlenebb és megkönyékezhettelebb volt mint politikus és publicista. A Tisza Kálmán és kormányzata ellen való ádáz hadakozása a legemlékezetesebb.

Rákosi Jenő a magyar nemzet jogaiért

Rákosi Jenő, mikor jött, nem adott programot, eddigi irodalmi és publicisztikai sikerei program nélkül is messze megvilágították a jövő útját. A Kemény Zsigmond mellett a Pesti Naplóban, valamint a Reformban kifejtett publicisztikai működése után mindenki tudta róla, hogy tántoríthatatlan híve Deák Ferenc politikájának és szellemének. Egészen természetes volt tehát, hogy a kiegyezés művének védelmét és fejlesztését tette a Budapesti Hirlap politikai tengelyévé.

Sorsdöntő feladat volt a kiegyezést a maga igazi tartalmával átültetni az életbe. Rövidesen kiderült, hogy Deák Ferenc alkotásának magyarázatában igen nagy a különbség a bécsi és a magyar felfogás között. A Budapesti Hirlap, bár rendületlenül a kiegyezés alapján állott, Bécesel szemben a legelszántabb védelmezője volt a magyar nemzet jogainak. Ebben a heroikus küzdelemben nem akadt a Budapesti Hirlapnak versenytársa még a függetlenségi sajtóban sem. A véderővita izgalmas napjaiban a Budapesti Hirlap az országos közvélemény élére került. Az alkotmány a magyar nyelv szuverenitása, a magyar ifjúság életérdeke fergott kockán. A félelmetes erővel megvívott közjogi harcra párhuzamosan megindult a nemzeti érzés, a nemzeti öntudat szüntelen ébresztgetése. A nemzeti érzés nem volt a Budapesti Hirlap találmánya, de Rákosi Jenő ellenállhatatlanul ömlesztette bele a nemzet véérébe. A sovinizmus üres, gyáva vádján túltette magát és kérlelhetlenül követelte a magyar nyelv jogainak érvényesítését minden téren, irodalomban, művészetben, iskolában, kereskedelemben. A szálló ige, hogy nyelvében él a nemzet, még mindig csak ige volt akkoriban. A gyakorlati életben csak lassan és nehezen vált valósággá. A folyamatot a Budapesti Hirlap, élén Rákosi Jenővel, hihetetlenül meggyorsította, hadat izenve a német színeseknek, a német cégtáblának, a német beszédnek, a német sajtónak és mindenfajta idegen hatásnak. Így lett magyar fővárossá Budapest, így virágzott ki a magyar gondolat, így fogamzott meg a nemzetben a tudat, hogy „nyelvében lakik a nemzet génusza” és hogy örök életet csak nyelvének és nemzeti sajtóságainak megőrzésével és fejlesztésével biztosíthat magának. Lélekemelő és gyönyörű volt ez a küzdelem, olyan sikerrel, amilyenről még álmodni sem mertünk.

Csukási József halála

1891 május 27 szomorú dátuma a Budapesti Hirlapnak. Meghalt a felelős szerkesztője: Csukási József, akit mindnyájan megsirattunk, mert jó és rossz napokban együtt érzett velünk. A halála következtében beállott változást a szerkesztőség következőkben jelentette olvasóink:

Midőn szerkesztőnknek, Csukási Józsefnek a mai napon megadtuk a végső tiszteletet, sietünk immár igen tisztelt olvasóközönségünket e kiváló helyen értesíteni a változásokról, amelyeknek a Budapesti Hirlap vezetésében az ő halálával bekövetkezők kell.

A változások, melyeket teszünk, fájdalom, csak formabeliek. Mert hiszen immár